

MIRA PETRONIJEVIĆ

TEORIJA 1
KONSTRUKCIJA

Beograd, 2019.

Mira Petronijević
TEORIJA KONSTRUKCIJA 1

Recenzenti

Prof. dr Stanko Brčić

Prof. dr Đorđe Vuksanović

Izdavači

UNIVERZITET U BEOGRADU - GRAĐEVINSKI FAKULTET

AKADEMSKA MISAO

Bul. kralja Aleksandra 73, Beograd

Tehnički urednik

Željko Hrček

Tiraž

300 primeraka

Štampa

Akadska misao, Beograd

ISBN: 978-86-7466-793-4

Predgovor	9
1 Uvod	11
1.1. Veza između statike konstrukcija i projektovanja	17
1.2. Projektno opterećenje	19
1.3. Opterećenje mostova	26
I KLASIČNA STATIKA KONSTRUKCIJA	29
2 Linearna teorija štapa	31
2.1. Spoljašnje sile i sile u presecima štapa	32
2.1.1. Spoljašnje sile	32
2.1.2. Unutrašnje sile	34
2.1.3. Uslovi ravnoteže elementa štapa u lokalnom koordinatnom sistemu	35
2.2. Deformacija štapa u ravni	37
2.2.1. Deformacija ose štapa. Jednačine veze između pomeranja, obrtanja i dilatacije	38
2.2.2. Deformacija štapa kao tela	40
2.3. Veze između deformacijskih veličina i sila u presecima štapa, odnosno temperaturne promene	44
2.4. Rekapitulacija jednačina linearne teorije štapa	47
2.5. Integrali uslova ravnoteže elementa štapa. Veze između sila u preseccima, statički nezavisnih veličina i opterećenja	50
2.6. Integrali jednačina veze pomeranja i deformacije elementa štapa. Izrazi za pomeranja i obrtanja ose štapa	53
2.7. Deformacijski nezavisne veličine štapa	55
2.8. Veze između statički nezavisnih i deformacijski nezavisnih veličina štapa	57

2.9. Bazna matrica fleksibilnosti i bazna matrica krutosti štapa	60
Test	62
3 Ravni linijski nosači	63
3.1. Elementi nosača	64
3.2. Statički i deformacijski nepoznate veličine nosača	66
3.3. Osnovne jednačine ravnih nosača	68
3.3.1. Uslovi kompatibilnosti pomeranja čvorova nosača	68
3.3.2. Uslovi ravnoteže nosača	72
3.4. Klasifikacija nosača	75
3.4.1. Kinematička klasifikacija nosača	75
3.4.2. Statička klasifikacija nosača	79
3.4.3. Klasifikacija sistema ploča	81
Test	85
Zadaci	86
4 Puni nosači	87
4.1. Nosači koji se sastoje od jedne kinematički krute ploče	88
4.1.1. Nosači sa tri oslonca	89
4.1.2. Prosta greda	91
4.1.3. Nosači sa dva oslonca i jednim uklještenjem	108
4.2. Nosači koji se sastoje od dve kinematički krute ploče	109
4.2.1. Luk sa tri zgloba	111
4.3. Luk sa zategom	120
4.4. Luk sa imaginarnim zglobom	124
4.5. Višespratni i prizemni okviri	130
4.5.1. Višespratni okviri	130
4.5.2. Prizemni okviri	131
4.6. Lanci ploča	135
4.6.1. Strukturna analiza nosača	136
Test	142
Zadaci	143
5 Rešetkasti nosači	145
5.1. Tipovi rešetkastih nosača	147
5.2. Klasifikacija rešetkastih nosača	148
5.3. Analiza rešetkastih nosača	149
5.3.1. Metoda čvorova	150
5.3.2. Metoda preseka	152
5.4. Analitički izrazi za sile u štapovima rešetki	154

5.4.1.	Rešetke sa prostom trougaonom ispunom	154
5.4.2.	Rešetke sa ispunom koja sadrži dijagonale i vertikale	156
Test	. . . . .	164
Zadaci	. . . . .	165
6	Virtualni rad	167
6.1.	Princip virtualnog rada za kruto telo	167
6.2.	Princip virtualnog rada za deformabilno telo	168
6.3.	Princip virtualnih sila i princip virtualnih pomeranja	170
6.3.1.	Primena principa virtualnih sila	171
6.3.2.	Primena principa virtualnih pomeranja	171
6.4.	Teoreme o uzajamnosti	172
6.4.1.	Teorema o uzajamnosti radova (Bettijeva teorema)	172
6.4.2.	Teorema o uzajamnosti pomeranja (Maxwellova teorema) . . .	173
6.4.3.	Teorema o uzajamnosti reakcija (I Rayleighjeva teorema) . . .	175
6.4.4.	Teorema o uzajamnosti reakcija i pomeranja (II Rayleighjeva teorema)	176
Test	. . . . .	178
7	Pomeranja	179
7.1.	Određivanje jednog generalisanog pomeranja	179
7.1.1.	Određivanje pomeranja iz diferencijalne jednačine štapa . . .	180
7.1.2.	Određivanje pomeranja iz uslova kompatibilnosti	181
7.2.	Određivanje pomeranja punih nosača primenom principa virtualnih sila	183
7.2.1.	Generalisana pomeranja i generalisane sile	184
7.2.2.	Sračunavanje vrednosti integrala u izrazu za pomeranja	186
7.3.	Uticaj transverzalnih sila na deformaciju nosača	194
7.4.	Uticaj temperaturne razlike na deformaciju nosača	196
7.5.	Određivanje pomeranja rešetkastih nosača primenom principa virtualnih sila	201
7.6.	Određivanje dijagrama pomeranja punih nosača	206
7.6.1.	Mohr-Maxwellova analogija štapa	206
7.6.2.	Mohr-Maxwellova analogija nosača	210
7.7.	Određivanje dijagrama pomeranja rešetkastih nosača	222
Test	. . . . .	231
Zadaci	. . . . .	232
8	Statički neodređeni nosači	237
8.1.	Metoda sila	240

8.1.1.	Izbor statički nepoznatih veličina	243
8.1.2.	Izbor osnovnog sistema	244
8.1.3.	Uslovne jednačine za određivanje statički nepoznatih veličina	245
8.1.4.	Formiranje uslovnih jednačina i određivanje statički nepoznatih	251
8.1.5.	Određivanje sila u preseccima	253
8.1.6.	Uslovne jednačine za rešetkaste nosače	262
8.2.	Određivanje pomeranja statički neodređenih nosača	267
8.2.1.	Određivanje pomeranja primenom principa virtualnih sila	267
8.2.2.	Određivanje dijagrama pomeranja	273
Test	. . . . .	286
Zadaci	. . . . .	287
8.3.	Kontinualni nosači	289
Test	. . . . .	300
Zadaci	. . . . .	301
9	Simetrični nosači	303
9.1.	Simetrični nosači simetrično opterećeni	304
9.1.1.	Veze između sila i pomeranja u simetrično položenim preseccima	304
9.1.2.	Granični uslovi u osi simetrije	305
9.2.	Simetrični nosači antisimetrično opterećeni	307
9.2.1.	Veze između sila i pomeranja u simetrično položenim preseccima	307
9.2.2.	Granični uslovi u osi simetrije	309
9.3.	Opterećenje u osi simetrije	310
Test	. . . . .	324
Zadaci	. . . . .	325
II	MATRIČNA ANALIZA KONSTRUKCIJA	327
10	Matrična analiza konstrukcija	329
10.1.	Koncept matrične analize	331
10.1.1.	Idealizacija nosača i stepeni slobode pomeranja	331
10.1.2.	Analiza štapa. Osnovna jednačina štapa	333
10.1.3.	Analiza nosača. Uslovne jednačine nosača	336
10.2.	Analiza štapa	338
10.2.1.	Prost štap	339
10.2.2.	Štap tipa k	347
10.2.3.	Štap tipa g	357

10.3. Analiza nosača	365
10.3.1. Formiranja uslovnih jednačina za određivanje pomeranja nosača	365
10.3.2. Formiranja matrice krutosti sistema postupkom kodnih brojeva	368
10.3.3. Formiranje vektora ekvivalentnog čvornog opterećenja sistema postupkom kodnih brojeva	372
10.3.4. Određivanje nepoznatih pomeranja čvorova	373
10.3.5. Određivanje vektora sila na krajevima štapa	375
10.3.6. Algoritam proračuna	375
10.4. Rešetkasti nosači	376
10.4.1. Algoritam proračuna za rešetkaste nosače	378
Test	383
Zadaci	383
10.5. Puni nosači	385
10.6. Simetrični nosači	398
10.6.1. Matica krutosti i vektor ekvivalentnog opterećenja štapa tipa $\mathbf{s}$	398
10.7. Ortogonalni nosači	406
10.8. Kontinualni nosači	412
10.9. Nosači sa zidnim platnom	414
Test	425
Zadaci	427

Dodatak: Vektor ekvivalentnog opterećenja **431**

Literatura **435**

Predgovor

Teorija konstrukcija 1 je udžbenik namenjen studentima III godine odseka Menadžment, tehnologija i informatika u građevinarstvu, studijskog programa Građevinarstvo, Građevinskog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Ona se bavi Statikom ravnih linijskih nosača, tj. određivanjem reakcija i sila u presecima i proračunom pomeranja i deformacija ravnih linijskih nosača primenom principa klasične mehanike i teorije elastičnosti.

Tekst knjige je podeljen u 2 dela, koja sadrže ukupno 10 poglavlja, Dodatak i Literaturu. Prvi deo čini tzv. Klasična statika konstrukcija, dok je drugi deo posvećen Matričnoj analizi konstrukcija.

U Uvodu je dat pregled naučne oblasti teorija konstrukcija sa posebnim osvrtom na statiku konstrukcija, kao posebnu disciplinu. Prikazani su tipovi nosača koji se koriste u građevinarstvu, a zatim je objašnjena veza koja postoji između statike konstrukcija i projektovanja.

U prvom delu knjige, koji obuhvata poglavlja 2-9, izložene su metode Klasične statike konstrukcija koje se koriste u analizi statički određenih i statički neodređenih nosača. Poglavlje 2, Linearna teorija štapa, bavi se analizom štapa u ravni. U njemu su date osnovne pretpostavke linearne teorije štapa, definisane nepoznate veličine i izvedene osnovne jednačine štapa. U Poglavlju 3, Ravni linijski nosači, prikazane su osnovne statički i deformacijski nepoznate veličine nosača i jednačine iz kojih se one mogu odrediti. Zatim su izvedeni kriterijumi za statičku i kinematičku klasifikaciju nosača. Metode analize određenih tipova statički određenih punih i rešetkastih nosača su prikazane u poglavljima 4 i 5. Princip virtualnih sila, princip virtualnih pomeranja i teoreme o uzajamnosti izloženi su u Poglavlju 6, Virtualni rad. U Poglavlju 7, Pomeranja, izložene su metode za određivanje pomeranja i dijagrama pomeranja statički određenih, punih i rešetkastih nosača. Poglavlje 8, Statički neodređeni nosači, bavi se određivanjem sila i pomeranja statički neodređenih nosača u ravni primenom Metode sila. Postupak analize simetričnih nosača prikazan je u Poglavlju 9, Simetrični nosači.

U drugom delu knjige, Poglavlje 10, izložene su osnove Matrične analize konstrukcija. Matrična analiza konstrukcija se zasniva na linearno-elastičnoj analizi

štapa, kao osnovnog elementa nosača. U okviru analize štapa definisane su veze između sila i pomeranja krajeva štapa u lokalnom i globalnom koordinatnom sistemu. Objasnjen je pojam krutosti i fleksibilnosti, a zatim su izvedene matrice krutosti, matrice transformacije i vektori ekvivalentnog opterećenja za štapove konstantnog poprečnog preseka. U okviru analize nosača izvedene su uslovne jednačine za određivanje nepoznatih pomeranja čvorova i objasnjen je postupak određivanja sila u presecima. Posebno su analizirani ravni nosači koji se javljaju u zgradarstvu: ortogonalni nosači, nosači sa zidnim platnom i simetrični nosači.

U okviru svakog od navedenih poglavlja posle teorijskih postavki urađeni su odgovarajući zadaci. Na kraju svakog poglavlja dati su Testovi i Zadaci pomoću kojih studenti mogu da provere svoje znanje iz teorijskog dela, a zatim da ga primene u rešavanju zadatih problema.

Kompjuterska revolucija koja se desila u poslednjih 20-ak godina dovela je i do revolucije u projektovanju građevinskih konstrukcija. Danas postoji veliki broj komercijalnih programa za analizu linijskih nosača koji se zasnivaju na Matričnoj analizi konstrukcija, odnosno na Metodi konačnih elemenata. Zbog toga je poznavanje elemenata Matrične analize neophodno. Međutim, mora se istaći da korišćenje savremenih kompjuterskih programa bez poznavanja Klasične statike konstrukcija nema smisla.

Ova knjiga je rezultat desetogodišnjeg rada u nastavi na predmetu Teorija konstrukcija 1 na Građevinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Želim da istaknem značaj profesora: akademika dr Milana Đurića, dr Dragoljuba Nikolića, dr Dimitrija Dimitrijevića i dr Miodraga Sekulovića, koji su postavili temelje Klasičnoj i Matričnoj analizi konstrukcija na Građevinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu i na taj način dali pečat i ovoj knjizi.

Autor se zahvaljuje recenzentima prof. dr. Stanku Brčiću i prof. dr. Đorđu Vukšanoviću na trudu i korisnim sugestijama.

Na kraju želim da izrazim posebnu zahvalnost asistentima Marku Radišiću, Nevenki Kolarević i Miroslavu Marjanoviću koji su doprineli, svako na svoj način, da knjiga dobije željeni oblik.

Beograd, maj 2013.

Autor

PREDGOVOR UZ DRUGO IZDANJE

Drugo izdanje knjige je pretrpelo neznatne izmene u odnosu na prvo izdanje, i to u poglavlju Linearna teorija štapa.

Autor se zahvaljuje svima koji su svojim primedbama učinili da se otklone greške koje su postojale u prethodnom izdanju i koji su na taj način doprineli da knjiga dobije na kvalitetu.

Beograd, 16.09.2018.

Autor

1

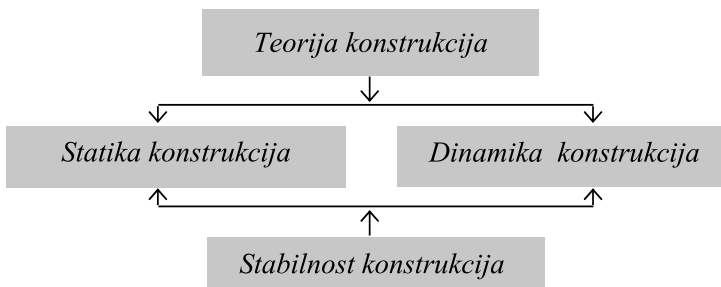
Uvod

Teorija konstrukcija je naučna disciplina koja se bavi analizom napona i deformacija, i ispitivanjem stabilnosti nosača usled različitih dejstava, koristeći zakone Mehanike krutog i deformabilnog tela.

Dejstva na konstrukcije mogu biti statičkog i dinamičkog karaktera. Statičko dejstvo, tj. statičko opterećenje je ono koje ne menja svoj intenzitet i položaj sa vremenom. Dinamičko opterećenje je ono opterećenje koje menja intenzitet i položaj sa vremenom.

U zavisnosti od vrste analize razlikujemo Statiku konstrukcija, Dinamiku konstrukcija i Stabilnost konstrukcija. Statika konstrukcija je deo Teorije konstrukcija koji se bavi analizom uticaja od statičkog opterećenja; Dinamika konstrukcija se bavi analizom uticaja od dinamičkog opterećenja, dok se specijalnim problemima stabilnosti konstrukcija pri statičkom i dinamičkom opterećenju bavi Stabilnost konstrukcija.

Slika 1.1 Oblasti Teorije konstrukcija

U zavisnosti od načina ponašanja materijala postoji Statika, Dinamika tj. Stabilnost elastičnih, elasto-plastičnih, plastičnih, viskoznih i visko-elastičnih i visko-plastičnih materijala.

Prema geometriji sve nosače možemo svrstati u dve velike grupe: linijske i površinske nosače. Površinski nosači su oni kod kojih su dve dimenzije znatno više izražene u odnosu na treću. Oni obuhvataju dve velike grupe nosača: ploče i ljuske.

Ploča je telo ograničeno sa dve paralelne ravni i površima upravnim na njih. Rastojanje paralelnih ravni, koje predstavlja debljinu ploče h je malo u odnosu na druge dve dimenzije ploče.

Ljuska je telo ograničeno sa dve zakrivljene površi na rastojanju h koje je znatno manje od drugih dimenzija tih površi. Na slikama 1.2 i 1.3 su prikazani primeri konstrukcija čiji su noseći elementi ljuske: krov olimpijskog stadiona u Montrealu i kupola Svetog Petra u Rimu, koje predstavljaju jedne od najlepših primeraka izvedenih ljuski u svetu [8].

Slika 1.2 Olimpijski stadion u Montrealu

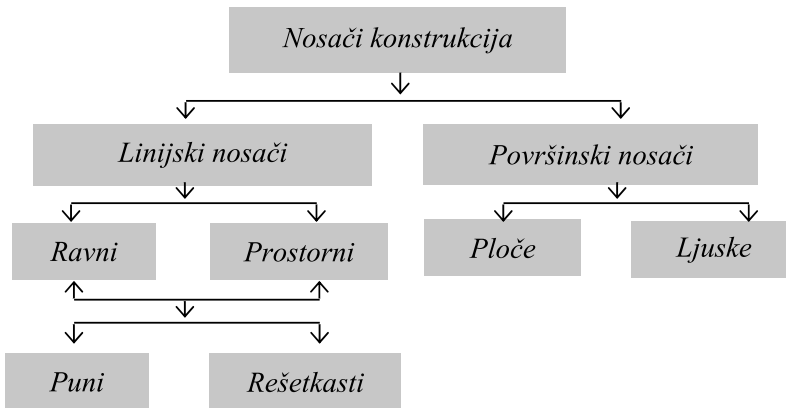
Slika 1.3 Kupola crkve Svetog Petra u Rimu

Linijski nosači su nosači čiji je osnovni element štap. Štap je element nosača kod koga je jedna dimenzija znatno više izražena u odnosu na druge dve. U zavisnosti od položaja štapova u prostoru linijske nosače delimo na *ravne* i *prostorne*. Ravni nosači su oni kod kojih ose svih štapova zajedno sa jednom od glavnih centralnih osa inercije poprečnih preseka leže u jednoj ravni, pri čemu i opterećenje leži u toj ravni. Ako to nije slučaj, nosač spada u grupu prostornih nosača [5].

Prema načinu na koji su štapovi međusobno vezani linijske nosače delimo na *rešetkaste* i *pune*. Rešetkasti nosači su oni nosači kod kojih su svi štapovi zglavkasto vezani. Puni nosači su oni nosači kod kojih postoji bar jedna kruta veza između štapova.

Na slici 1.5 prikazan je most Astorija na reci Kolumbija, Država Oregon, SAD. Most predstavlja metalnu rešetkastu konstrukciju neobične geometrije i izgleda.

Na slikama 1.6 i 1.7 prikazani su puni linijski nosači. Most "Beška" na Dunavu

Slika 1.4 Podela nosača prema geometriji

Slika 1.5 Most Astoria na ušću reke Columbija, Oregon, USA

(autoput Beograd – Novi Sad), prikazan na slici 1.6, predstavlja armirano-betonski kontinualni ramovski nosač dužine oko 2 km. Most preko autoputa u Engleskoj, prikazan u prvom planu na slici 1.7, je puni armirano-betonski nosač. U statičkom smislu on predstavlja luk sa tri zgloba. Iz njega se nalazi mostovski nosač tipa obostrano ukleštene grede.

Prema tome da li se reakcije i sile u presecima mogu odrediti iz uslova ravnoteže linijske nosače delimo na *statički određene* i *statički neodređene*. Statički određeni nosači su oni kod kojih se reakcije i sile u presecima mogu odrediti iz uslova ravnoteže nosača. Ako je broj nepoznatih reakcija veći od broja uslova ravnoteže nosač je statički neodređen. Kod takvih nosača, za određivanje reakcija i sila u presecima pored uslova ravnoteže potrebno je koristiti i dodatne uslove.

Slika 1.6 Most "Beška" na Dunavu

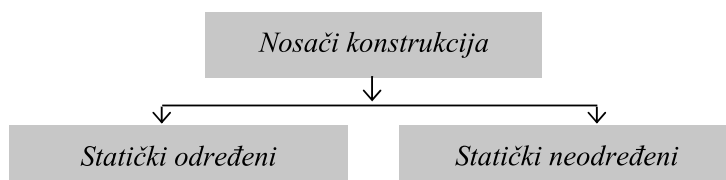

Slika 1.7 Most preko autoputa, Engleska

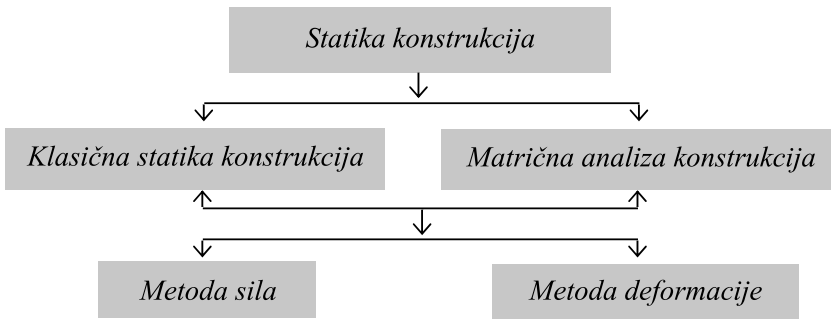
Sve metode za rešavanje statički neodređenih linijskih nosača možemo svrstati u dve velike grupe: *Klasičnu statiku konstrukcija* i *Matričnu analizu konstrukcija*.

U klasičnoj statiki konstrukcija nosač se posmatra kao jedinstvena celina. Kada je nosač statički određen reakcije veza se dobijaju iz uslova ravnoteže nosača. Kada je nosač statički neodređen definišu se nepoznate veličine nosača i formiraju jednačine za njihovo određivanje. Ako se za nepoznate veličine statički neodređenih nosača izaberu sile (reakcije ili sile u preseccima), onda se metoda za rešavanje statički neodređenih nosača naziva *metoda sile*. Ako se za nepoznate veličine izaberu deformacijske veličine (pomeranja i obrtanja čvorova nosača), onda je reč o *metodi deformacije*.

U matričnoj analizi pristup je drugačiji. Polazi se od štapa, kao osnovnog elementa nosača i analizom štapa definišu veze između sila i pomeranja na krajevima

Slika 1.8 Statička klasifikacija nosača

Slika 1.9 Metode statike konstrukcija

štapa. Potom se vrši analiza nosača, koji se posmatra kao sistem međusobno povezanih štapova, usvajaju se nepoznate veličine nosača i ispisuju uslovne jednačine za njihovo određivanje. Ako se za nepoznate veličine izaberu sile na krajevima štapova i onda je to metoda sila. Ako se za nepoznate veličine izaberu pomeranja i obrtanja čvorova reč je o metodi deformacije. Vremenom se pokazalo da je metoda deformacije pogodnija za primenu od metode sila, tako da se ona danas uglavnom koristi u Matričnoj analizi konstrukcija.

Algoritam za određivanje pomeranja čvorova i sila u štapovima nosača pogodan je za programiranje, što je dovelo do velike primene matrične analize u savremenom građevinskom konstrukterstvu. U zavisnosti od broja čvorova, tj. štapova nosača, broj nepoznatih u matričnoj analizi može biti veoma veliki, daleko veći od broja nepoznatih u Klasičnoj statiki konstrukcija. Uslovne jednačine iz kojih određujemo nepoznate predstavljaju sistem linearnih algebarskih jednačina koje smo u mogućnosti lako da rešimo zahvaljujući primeni računara, bez obzira na broj nepoznatih. Danas postoji niz komercijalnih programa zasnovanih na matričnoj analizi. Oni su se razvili iz programa STRESS (Structural Analysis Sistem Solver, MIT Harvard), koji predstavlja pra-majku svih narednih programa za analizu linijskih nosača. Kod nas se sa velikim uspehom koristi RADIMPEX-ov program TOWER za statičku i dinamičku analizu objekata u zgradarstvu. Program TOWER ima odličan grafički unos i obradu, tj. grafički prikaz rezultata. On se uglavnom koristi u nastavi na Građevinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu.

Na slikama 1.10 i 1.11 prikazani su prvi oblakoder izgrađen u Čikagu i najviša zgrada na svetu Burj Khalifa u Dubajiu, visoka 829.8 m. Jasno je da je Burj Khalifa mogla biti sračunata samo primenom savremenih kompjuterskih programa. Na slici 1.12 prikazane su u razmeri najviše građevine na svetu [8].

Iako se savremeno građevinsko konstrukterstvo ne može zamisliti bez primene računara, jasno je da ono zahteva poznavanje Klasične statike konstrukcija. Stoga se u okviru predmeta Teorija konstrukcija 1 izlaže Klasična statika ravnih linijskih nosača koja obuhvata: određivanje reakcija i sila u presecima usled dejstva stalnog

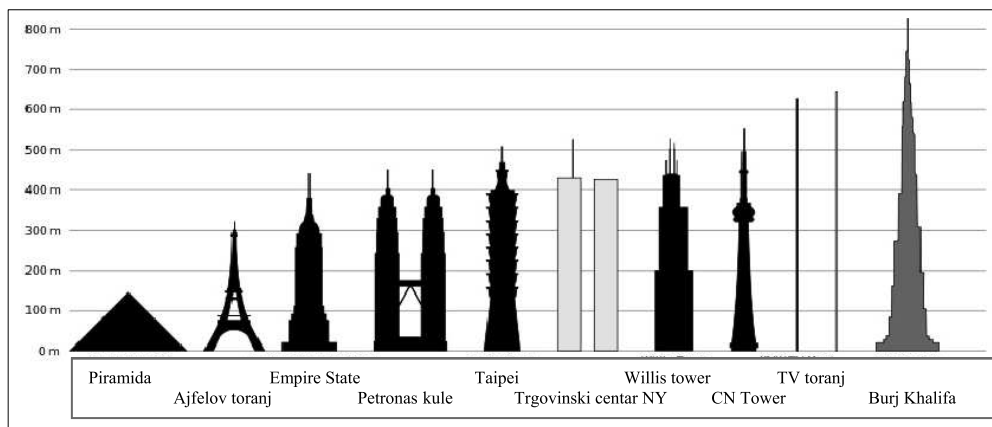

Slika 1.10 Zgrada osiguravajućeg društva, Čikago, SAD

Slika 1.11 Burj Khalifa, Dubaji, Ujedinjeni Arapski Emirati

opterećenja i proračun pomeranja i deformacija statički određenih i statički neodređenih nosača. Na kraju kursa daju se teorijske osnove Matrične analize konstrukcija i studenti se upoznaju sa proračunom ravnih linijskih nosača primenom kompjuterskog programa TOWER.

Slika 1.12 Najviše građevine na svetu

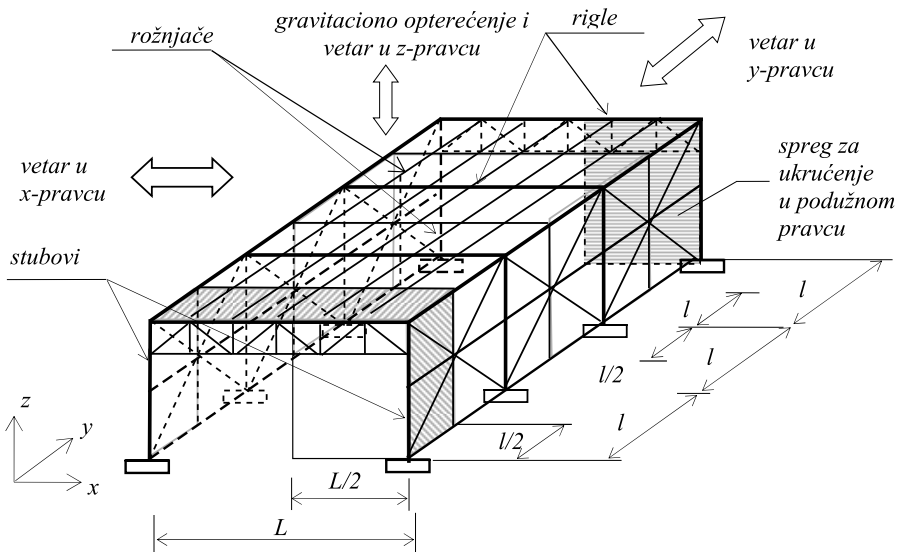

1.1. VEZA IZMEĐU STATIKE KONSTRUKCIJA I PROJEKTOVANJA

Osnovni zadatak Statike konstrukcija je određivanje sila u presecima i pomeranja tačaka nosača usled zadatih uticaja. Iako se Statika konstrukcija izlaže odvojeno od projektovanja konstrukcija, jasno je da ona predstavlja osnov projektovanja, kako armirano-betonskih, tako i metalnih, odnosno, drvenih konstrukcija. Na predmetu Teorija konstrukcija 1 studenti treba da steknu znanja o osnovnim konstruktivnim sistemima i metodama za određivanje sila u presecima i deformacije nosača, koje će im omogućiti da razumeju ponašanja konstrukcija usled dejstva različitih uticaja.

Pre nego što se pristupi izlaganju materije iz Teorije konstrukcija 1, nužno je ukazati na vezu koja postoji između realne konstrukcije i modela kojim se ona idealizuje u statičkom proračunu. Naime, na osnovu realne konstrukcije formira se matematički model, iz koga se na osnovu zadatih uticaja određuju sile u presecima i dimenzionišu konstruktivni elementi, a zatim proverava stanje deformacije nosača. U matematičkom modelu nosač se predstavlja sistemnom linijom, koja se kod većine modela poklapa sa težišnom linijom pojedinih elemenata, odnosno, štapova nosača. Svaki od štapova nosača, pored položaja u sistemu, definisan je i karakteristikama poprečnog preseka: površinom i momentom inercije preseka, kao i karakteristikama materijala: modulom elastičnosti i Poisson-ovim brojem.

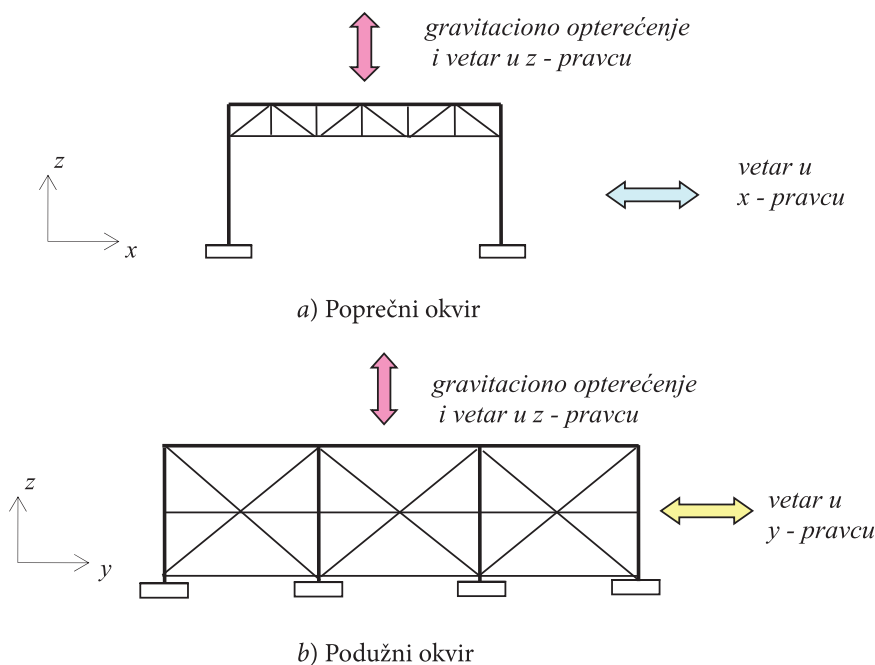
Na slici 1.13 prikazana je sistemna linija lake, montažne čelične hale. Sistemna linija je linija koja se poklapa sa osama svih štapova. Hala je pored gravitacionog opterećenja (sopstvena težina, koristan teret, sneg) izložena i dejstvu vetra u podužnom i poprečnom pravcu.

Slika 1.13

Konstrukcija hale se sastoji od poprečnih i podužnih okvira (ramova), koji leže u xOz - odnosno yOz -ravni. Okviri su međusobno povezanim spregovima za ukrućenje i rožnjačama u podužnom pravcu. Dodatna stabilnost je obezbeđena spregovima za ukrućenje u poprečnom pravcu, koji leže u ravni kalkanskih zidova. Svi oni zajedno formiraju jedan prostorni, trodimenzionalni (3D) sistem štapova, koji je sposoban da primi gravitaciono opterećenje i opterećenje vetrom u podužnom i poprečnom pravcu. Analiza nosača kao prostornog sistema moguća jedino primenom računara, zbog velikog broja elemenata nosača. Umesto 3D analize moguće je sprovesti niz dvodimenzionalnih (2D) analiza okvira u koji leže u ortogonalnim ravnima i opterećeni su pripadajućim opterećenjem, slika 1.14.

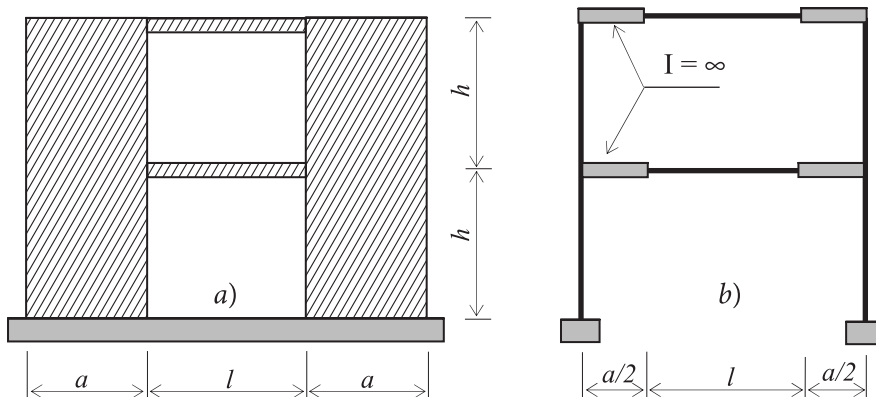
Uticaje u poprečnom unutrašnjem ramu, koji je prikazan na slici 1.14a, možemo odrediti 2D analizom tog rama opterećenog pripadajućim opterećenjem koje deluje na krov i bočne strane nosača na dužini koja je jednaka zbiru polovine raspona ($l/2 + l/2$) levo i desno od posmatranog rama (osenačena površina na slici 1.13).

Slika 1.14

Spoljašnji ramovi u kalkanskim zidovima izloženi su delovanju opterećenja koje pada na polovinu dužine raspona prvog tj. poslednjeg podužnog polja ($l/2$), posmatrano sa obe strane nosača (sl. 1.13). Podužni ramovi (sl. 1.14b) opterećeni su vetrom koji deluje u podužnom pravcu na jednoj polovini poprečnog raspona ($L/2$) i delom gravitacionog opterećenja i vetra u vertikalnom pravcu koji deluju na deo krova od podužnog nosača do prve rožnjače (sl. 1.13).

Na slici 1.15a prikazan je glavni nosač armirano-betonske jednospratne zgrade. Nosač čine dva zidna platna i dve poprečne grede. Širina a zidnih platana je velika u odnosu na njihovu dužinu h , tako da se u statičkom proračunu ne može zanemariti. U sistemnoj liniji nosača, koja je prikazana na slici 1.15b, grede su predstavljene elementima sa beskonačno krutim krajevima. Dužine tih krajeva su jednake $a/2$, tj. polovini širine zidnog platna.

Slika 1.15

Prikazanim postupkom razdvajanja konstrukcije na okvire koji leže u ortogonalnim ravnima moguće je sa velikom tačnošću odrediti uticaje u pojedinim elementima nosača bez primene računara, korišćenjem metoda Klasične statike konstrukcija. U narednom tekstu studenti će se upoznati sa metodama analize nosača u ravni.

1.2. PROJEKTNO OPTEREĆENJE

Konstrukcije u građevinarstvu su izložene različitim uticajima. Pored opterećenja, one trpe uticaj temperature i različitog sleganja oslonaca, kao i početne deformacije nosača.

Projektna opterećenja su definisana Pravilnicima i Standardima, od kojih ističemo:

- Pravilnik o tehničkim normativima za opterećenje nosećih građevinskih konstrukcija (Sl. list SFRJ 26/88),
- Pravilnik o tehničkim normativima za opterećenje mostova (Sl. list SFRJ 1/91),
- Privremeni tehnički propisi za opterećenje zgrada (Sl. list SFRJ 61/48),
- Pravilnik o privremenim tehničkim propisima za građenje u seizmičkim područjima (Sl. list SFRJ 39/44),

- Pravilnik o tehničkim normativima za izgradnju objekata visokogradnje u seizmičkim područjima (Sl. list SFRJ 31/81, 49/82, 29/83, 21/88, 52/90),
- Pravilnik o tehničkim normativima za projektovanje i proračun inženjerskih objekata u seizmičkim područjima – nacrt (1986),
- Osnove proračuna građevinskih konstrukcija. Opterećenje vetrom. Opterećenje vetrom zgrada (JUS.U.C7. 112/1991.),
- Osnove proračuna građevinskih konstrukcija. Opterećenje vetrom. Opterećenje vetrom ostalih građevinskih konstrukcija, osim zgrada (JUS.U.C7. 113/1991.)

Propisi razlikuju stalno, promenljivo i udesno opterećenje:

- **Stalno opterećenje**
  - Sopstvena težina
  - Težina nenosivih delova konstrukcije
  - Pritisak tla
  - Pritisak vode
  - Skupljanje i tečenje betona
  - Sile prednaprezanja
  - Slegane oslonaca
  - Deformacije usled načina izvođenja
- **Promenljivo opterećenje**
  - Korisno opterećenje
  - Opterećenje za vreme građenja
  - Opterećenje vetrom
  - Opterećenje snegom
  - Opterećenje ledom
  - Promena temperature
  - Udarci vodenih talasa
- **Udesno opterećenje**
  - Eksplozije
  - Sleganje temeljnog tla
  - Vetar izuzetne jačine
  - Zemljotres
  - Požar

Stalno opterećenje je opterećenje konstantnog intenziteta i položaja koje potiče od težine nosećih i nenosećih elemenata konstrukcije: težine greda i stubova, tavanica, zidova, prozora, stepeništa, liftova i sl. Na početku analize se vrši procena težine konstruktivnih elemenata, čije dimenzije još nisu definitivno utvrđene. Po određivanju uticaja i dimenzionisanju elemenata sistema vrši se korekcija težine elemenata,